

bro, da ga k sebi vabijo in vdomačiti si ga prizadevajo; toraj se vidijo v vaséh velikrat lesene škatlje na drevskih privezane, v katerih si kraljiči svoja gnjezda napravljajo. Kakor hitro so v takem gnjezdu mladiči izvaljeni, starci izletijo, mrčesev iščejo, ter ž njimi svoj plod krmijo. Nek pazljiv opazovavec je takih izletov dveh kraljičev v eni uri petdeset naštel. Tako letajo celi dan brez nehanja, in skoro nikoli ne pridejo nazaj brez mrčesa v kljunčeku. Sočivna polja, zelniki, njive, vrti so po takem oprosteni brezštevilnih mrčesov in črvov; in ti lovi trpijo tako dolgo, dokler kraljiči svoje mladine ne izredijo. Če tudi pri tem čez leto nekatere jagode ali par češenj pozobljejo, pameten kmetovavec jim bo pač privoščil njih majhen delež sladkega sadú, kterega je njih marljivost v pokončevanji škodljivih mrčesov varovati pomagala.

Nove skušnje,

kdaj je pravi čas les sekati, da trden ostane in dolgo trpi.

Po skušnjah gospodarskega društva v Vestfalii se je to-le izvedelo:

Iz lesa 4 smerek enake starosti, ki so na enakem kraju rastle, enako debele in enako zdravega lesa bile, samo da so eno meseca grudna (decembra), drugo prosenca, tretjo svečana in četrto sušca posekali, so iztesali 4 enako debela in močna bruna, in potem z enako težo obložili.

In po tej skušnji se je izvedelo, da je prosenca meseca sekani les za 12 odstotkov, sušca meseca sekani za 20 odstotkov, sušca meseca sekani pa še celó za 38 odstotkov (procentov) slaběji bil od onega, ki se je meseca grudna (decembra) sekal.

Od 2 enakih smerek, ki ste bili v močirnata tla zakopani, je les one meseca sušca posekane čez 8 let segnjil, one pa meseca grudna sekane je bil še celó čez 16 let precej trden.

Od 2 kolés, pri katerih so bila platišča za eno kolo iz bukovega lesa grudna meseca sekanega napravljena, za drugo pa svečana posekanega, je uno trpelo celih 6 let, to pa že čez 2 leti ni bilo za nobeno rabo.

Skušalo se je, kateri les spušča bolj mokroto skozi se, in izvedelo se je, da hrastovega lesa, grudna meseca sekanega voda ne premaka; če je pa bil prosenca meseca, svečana ali sušca sekan, je tem več mokroto skozi spuščal, čem kasneje je bil les sekan.

„Zeitsch. für die schweiz. Artillerien.“

Političine stvari.

Drugačne politike nam je treba.

Od kranjsko-štajarske Save. — Huda vojska razsaja na mejah cesarstva; topovi morajo rešiti pravico, ktere niso dogovorile države v poštem, mirnem porazumu. Z vsó silo moramo se vojskovati zoper dva predrzna sovražnika.

Kaj pa se med tem godí med mejami mnogonarodnega cesarstva? Kako se porazumljamo narodje med sabo, zdaj, ko naši najlepši mladenči, sinovi vseh avstrijskih narodov, branijo pravico in meje domovine in cesarstva? Gotovo je treba, ako že ne odkritosrčnega mirú, vsaj tihega pomirja. To tirja in previdi vsak pameten človek, čeravno ni našinec in domorodec. Vendar kaže se nekaj mesecev in tudi zdaj, da ravno v tem pomenljivem času, ko vojska vihrá na naših mejah, ko se zbirajo in sovražnikom nasproti postavljajo vse moči, ko sinovi vseh avstrijskih narodov složno branijo cesarstvo pod edino cesarsko zastavo, — da

ravno zdaj naši in vsega slovanskega naroda sovražniki zopet proti nam dvigajo nepošteno orožje, o katerem smo menili, da bode vsaj v tem nevarnem času mirno na policah ležalo. — Kako je to mogoče!

Ko je nastopilo ministerstvo Belkredijevo, navzeli smo se Slovenci resničnega zaupanja. Zaupali smo njemu, da je mož v pravem pomenu besede, pravičen in kos svojemu opravlilstvu; zaupali smo v moč časa, ko bi vendar enkrat zmôgla, da se v ustavni državi godí vsem po pravici. Res, da to ministerstvo je storilo mnogo dobrega, a mnogo več smo pričakovali. Pričakujemo še, pa naše zaupanje je zdaj morebiti manje, nego je bilo poprej. Res je: en sam mož ne more storiti vsega, ne more pregledati vsega, in Belkredi je prevzel veliko pod njim stoječih uradnikov, ki jih ni mogel tako naglo odpraviti, čeravno so bili in so še njegovi sistemi nasprotni. Taki uradniki, ki so bili v javnem življenji, na priliko, v deželnih zborih, zoper sedanje ministerstvo, ga menda v svojem uradnem delovanji veliko ne bodo podpirali. Dalje je velik del Nemcev in nemških časníkov tudi zoper sedanje ministerstvo. Nekteri, se ve da, ne morejo pozabiti prazničnih dni sistiranega rajhsrata, ki je bil po njihovi volji zdaj oži zdaj širji, v katerem so počasi delali postave za vse, so druge kontumacirali, drugih ne poslušali in včasih pravičnim pritožbam tudi posmehovali se; nekteri pa mislijo, da je vsa nemška slava in omika, vsa prihodnost Avstrije v nevarnosti, ako Nemci vsaj pred Slovani niso predpravičeni, gospodujoči narod.

Misliti bi smeli, da so saj narodje med sabo pravični; a temu ni tako. Nekršansko načelo noveevropejske diplomacije, ki tako škodljivo še zdaj veljá: država ali narod, ako skrbi za se prav, ne sme trpeti, da drug narod ali druga država napreduje ali se krepčá, šinil je tudi v narode. Ne pové se očitno, pa vendar je tako. Le poglejmo v zapisnike nemško-slovanskih zborov in ogerskega deželnega zbora. Slovenec, na priliko, ne sme napredovati na podlagi slovenskega jezika, ker njegova dežela mora biti domêna nemške kulture, kakor smo čuli iz ponosnih ust itd.

Je pa protivanje nekterih narodov, nekterih birokratov in nekterih vpíjočih časníkov, kar zavira Belkredijevo ministerstvo, da ne more tako naravnost in stanovitno napredovati na napovedani „prosti poti.“ Tako je ostalo mnogo narodnih želj neizpolnjenih.

Bral sem v 163. listu letošnje „Politik-e“ med drugim ta-le dopis iz Dalmacije: „Čudno se je zadelo, da je vaš članek o laški sli po Dalmaciji ravno tisti dan sémkaj dospel, ko je birokratiški časnik „Il Dalmato“ trdil: „Dalmacija ni slovanska zemlja.“ Da, le preres je, da so poprejšnje vlade Meterniha, Bacha in Schmerlinga v Dalmaciji italijanizem neprenehoma in stanovitno ter od dne do dne bolj razširjale in podpirale, da so gledé italijanizma v 50 letih več opravile, kakor je beneška vlada v 400 letih storiti mogla. Nikakor nočem dvomiti ne pri enem 400.000 Dalmatincev nad pokorščino in udanostjo proti cesarski hiši, pa poglobitna podpora italijanizma in najbolj odkrito protinstvo proti vsemu, kar je slovanskega, iskati se mora med birokrati, katerih je kakor listja in trave. Kar Avstrija v Dalmaciji vlada, tirjala se je pri vstopnikih cesarske službe popolna znanost laškega in slovanskega jezika, in vendar je vsaka postava, vsaka naredba, ki bi slovanskemu jeziku pri javnih opravilih le količkaj mesta dovolila, pri uradnikih zadela na ovire in nasprotovanje. Govorí se, da prihodnji zarod si bode v šolah potrebni uk slovanskega jezika pridobil; a med tem v šolah nočejo vpejljati slovanskega jezika kakor učni jezik, in tudi tam, kjer bi imel biti poglobitni jezik, kakor na kotarski

gimnazii, ga odganjajo, kolikor mogoče. Izgovarjajo se pa s tem, da nimajo dosti vajenih učiteljev.“ — Tako se piše iz Dalmacije. Imena spremeni, pa je vse, kakor pri nas. — Vkljub narodnim željam vlada v Dalmaciji in na Primorju laški jezik namesti domačega slovenskega, ravno tako kakor med Slovenci v notranji Avstrii nemški namesti domačega slovenskega. Tega ravnanja škodljivi nasledki se že očitno vidijo. Razširjanje italijanskega življa v Dalmaciji, Istrii in na Goriškem je Lahe napotilo, da si svoje Dalmacijo, Primorje in vso zemljo do julskih planin, naj je goriška ali kranjska! Naš Triglav, ki je od nekdanj stal sredi Slovencev, postal bi naenkrat „Trihorn“ in slovensko-laški mejnik. Drugi Slovenci v notranji Avstrii pa so domá tako, kakor da bi bivali v nemški domêni; ako tirjajo ravnopravnost národno, precej nastane hrup v kulturonosnih časnikih in oponaša se nam, da imamo „separatistične tendencije“ in da smo sovražniki vsega, kar je nemško in omično. Po tolikem hrupu utegne celó pruski Pavliha enkrat reči, da je čul nemški „šmercenšraj“ na jugu, in da mora proti surovim Slovincem braniti nemško imé, omiko in moč na obalih nemškega jadranskega morja, — kakor da bi bil veliki nemški narod v nevarnosti, ako sme in hoče mali slovenski narod biti to, kar je res, slovenski!

Kar je enemu prav, mora biti tudi drugemu. — Avstrija je iskala svojega upljiva v Nemčiji posebno v imenu narodnosti. V tem imenu je združena s Prusom izpodila Dance iz Šlezvik-Holštinske vojvodine. Treba, da isto idejo, ki bi Avstrijo po vsem prerodila in ji dala neizmerno novo moč, goji tudi popolnoma v domači državi, ki je lepša in mogočnejša nego nezvesta nam Nemčija. Tudi Belkredijevo ministerstvo je o tej ideji nekako svoje. Razvitku laške narodnosti dajala se je vsegdar popolna prostost; pred očmi vlade razširjal se je laški jezik celó v pokrajnah, ki niso laške. Popolnoma prosto se širi magjarski jezik tudi v nemagjarskih krajih. Kako se dalje goji, podpira in širi nemški jezik v nenemških krajih, znano je, posebno Slovincem. Ni zdaj čas za to, da bi naštevati britke nam skušnje po mnogih okrajnah zemlje slovenske — lojalnost slovenska ni prazna beseda; zato zdaj, ko nevarnost pretí na jugu in severji vesoljni Avstrii, ne odkrivamo ran slovenske notranje Avstrije, ki bi jih môgli po pravici, in to tem več, ker slovanstvu nasprotni časniki še zdaj ne mirujejo, da ne bi grizli poštenih Slovencev — in to celó v vladnih listih!

Menim, da Slovincem zopernih reči ministerstvo Belkredijevo ni ukazovalo, sicer bi ga centralistični listi ne grajali tako; al ministerstvo je vse to dopustilo, ker morebiti ni dosti pazilo ali pa preveč zaupalo sebi podložnim uradnikom. In tako se je utegnulo tû in tam kaj zgoditi, kar nam ni prav nič po volji bilo, in bi gotovo tudi ministerstvu po volji ne bilo, ako bi izvedelo, al prav izvedelo, kar se je godilo.

Centralistični nemški časniki in za njimi mestni odbori na Dunaji, Gradcu, Salzburgu tirjajo, naj se zopet vpeljejo naredbe, ki so v lanskem septembru ustavljene bile po pravi državni modrosti. Oni na vso moč izpodkopujejo sedanje ministerstvo, ker ni dosti centralistično, in vendar kako malo je federalistično, kako malo je še dosihmal Slovanom pravice izpolnilo! Mi bi lahko več vzroka imeli tožiti, al ne kamnjamo nikogar, ker zdaj še zaupamo.

Mi dobro vemo, kakošno butaro je prevzelo po Schmerlingu in da k nesrečni sedanji vojski s Prusom je Schmerlingovo ministerstvo kvas postavilo 1864. leta, ko se je vteknilo v Šlezvik-Holštinsko pravdo. Zdaj je tisto seme strašen sad rodilo. Naj vlada z bistrim očesom pogleda gori

na sever, kako nam Nemci povračajo našo „precartano“ skrb za Nemčijo, pa tudi doli na jug, kjer se je namesti slovenskega življa ravno tako precartano gojil laški živelj, da Labi zdaj Dalmacijo in Primorje prištevajo talijanski državi.

Naj tedaj ministerstvo Belkredijevo trdne volje popravi, kar so grešili predniki njegovi! Nalogo ima veliko, al Avstrija v resnici potrebuje drugačne politike!

Slovstvene stvari.

Naznanilo družbe sv. Mohora.

Razpošiljava letošnjih družbinih bukev čast. gg. dekanijskim predstojnikom se prične v nekoliko dneh. Vsak ud prejme a) „Življenje svetnikov“, b) „Prilike“, c) „Kortonico“, d) „Koledarček“, e) vsaj ene „Večernice“; namesto drugih Večernic se pa pošljejo nekterim novim družnikom kake starše bukvice, ker je bilo letos „Večernic“ premalo tiskanih. Ker morajo častiti gg. dekanijski predstojniki voznino prejetih bukev sami plačevati, toraj prosimo, da jim gg. udje te stroške povrniti blagovolijo; saj pride na vsacega uda komaj 3 do 4 krajcarje plačila, če jih je več v dekani. Ob enem se daje na znanje, da se za tekoče leto ne prejema več novi udje, ker bi se jim ne moglo več postreči s knjigami.

V Celovcu na sv. Mohora dan 1866.

Družbin odbor.

Slovensko slovstvo.

* Od Krišt. Šmidovih pripovedi za otroško mladost sta v J. Leonovi tiskarnici in knjigarnici v Celovcu ravnokar prišla dva zvezka na svetlo. Poslovenil ju je gosp. J. Bilec: prvi zvezek se imenuje „Sveti večer“, drugi „Bogomir, mladi puščavnik.“ Vsako knjižico zaljša 6 podobic.

Da ga ni pisatelja, ki bi prekosil Kr. Šmida v pripovedih za otroško mladost, to vês svet vé, ki Šmidova dela prestavlja v različne jezike. Imé Bilčevo, ki ga nahajamo na 1. zvezku, pa nam je že samo po sebi porok, da je prestava izvrstna, in res je prevod slovenski vês primeren razumu mladosti naše in jezik gladko teče. Ker je tudi natis čeden in vsa oblika knjižice lična, moramo z zasluženno pohvalo pozdraviti to novo izdajanje Krišt. Šmidovih otroških knjig, ktere so še posebnega priporočila vredne za šolske premije. Na prodaj ima nova zvezka vsaka knjigarnica na Slovenskem.

* 1. list novega časnika, „Tržaški Ljudomil“ imenovanega, je že 15. dne t. m. prišel na svetlo. Tako sta si — razun jezika — v vsem podobna, da „Ljudomila“ po pravici moremo imenovati po poli-brata „Primorjana.“ In še le, ko smo brali „vabilo k naročbi“, smo našli ključ, za kaj da je v Trstu izhajati začel drugi list, po osnovi prvemu vês enak? Sl. vredništvo namreč pravi: „Mislimo, da se ne bo zdel preobilan (odveč) ali nepotreben, saj so pač marsikteri dozda že svojo željo izustili, da bi „Ilirski Primorjan“ vsako nedeljo izhajal. S tim drugim listom se bo tedaj skorej omenjena želja izpolnila.

Prvi list obsega „novi cesarski razglas“, „Avstrija je v nevarnosti“, „najzadnje novice“, 3 dopise, „al je treba vojskovanja?“ „Preslana kaša“, „Pogovor med Micetom, Ančiko in Božidarom“ — v tistem „prečudnem“ narečji, ki naj bi se raji „šrajal“ kakor — pisal v vsakem listu. Vendar brez zamere je to rečeno, ker domači bravci morebiti ravno te sestavke najraje beró.